

NOVICE

kmetijskih, obertnijskih in narodskih reči.

Odgovorni vrednik **Dr. Janez Bleiweis.**

Tečaj **X.**

V sredo 29. decembra (ranozimna) 1852.

List **104.**

Koleda k novemu letu *).

Mi idemo koledo!
Mi idemo koledari,
Od iztoka koledo
Do zapada koledari!
I nosimo koledo!
I nosimo koledari
Vašim goram koledo!
Vašim goram koledari,
I njivami koledo
I njivami koledari!
Plodno leto koledo,
Plodno leto koledari!
Vašim domu koledo,
Vašim domu koledari!
Zdravlje i srečo koledo,
I veselje koledari;
Vašim stadam *) koledo
Dobre paše koledari!
Vašim njivam koledo
Težko klasje koledari!

Gospodarske skušnje.

(*Buče namestniki kisliga zelja.*) Buče (tikve) se očistijo, pešk in steržena otrebijo, potem se kakor zelje zrežejo, in ravno tako kakor zelje osolijo in v kadi ali sode denejo. Tako pripravljene buče se dajo težko od kisliga zelja razločiti; kuhane pa so tistimu, kar okus zadene, popolnoma prilične.

Velika korist tako pripravljenih buč za uboge se še le prav spozná, kader se pomisli, da marsikteri kmetič, ki nima polja ne toliko, kolikor njegova roka je široka, po dvorišu, poleg vertnih plotov, po praznih in golih bregih, ali po družih zapušenih krajih si vender, če jim nekoliko pognojiti zamore, toliko buč zasaditi zamore, da jih dovolj ima za lastno hišno potrebo.

(*Kis — jesih — dober kup si napraviti.*) Vzemi $3\frac{1}{2}$ bokale tolkle (jabelčnika ali hruševca); pri-mešaj ji 1 funt čistiga medú, ter pusti to mešanico 2 ali 3 mesce na toplim kraju mirno stati. Imel boš kis, ki je tako močan, da za navadno porabo se mora še z vodo pomešati.

Tudi se dober kis napravi, če se 1 bokal vina z ravno teliko vode zmeša, in 6 lotov novo peč-niga reženjaka va-nj verže. Pozimi se postavi na peč, in je u 8 dneh, poleti na soncu je u 3 dneh za porabo predober kis. —

*) Iz »običajev koledovanja u Slavonii« natisnjenih v 2. razdelku knjige 2. visokočislanskega »arkiva za povestnicu jugoslavensku« vredovanega od slavnega gosp. Ivana Kukuljević-a Sakićinskega povzamemo to mično narodno pesmico, ki jo popevajo devojčice »hodeč od kuče do kuče«. Natisnili smo jo, kakor je izvirna, ker je brez prevoda vsakemu Slovencu in vsaki Slovenki razumljiva.

**) Stada = čeda.

Vred.

(*Lahko sredstvo podgane pokončati*). Znano je vsakimu, koliko škode podgane vzrokujejo posebno, kjer do koruze ali druge take reči doiti morejo. Sredstvo je lahko, brez vse nevarnosti in ne drago; sam sim ga poskusil, in se resnice prepričal, zato ga tudi na znanje dam, akoprem že zna komu znano biti.

Kupi si morske gobe (Badschwamm), zreži jo na male kosce, sprži te majhne kosce v masli, in položi to jedilo na kraje, kjer se narbolj te stvari zderžujejo ali škode vzrokujejo; postavi jim pa tudi vedno poleg jedila v kaki čepinji ali skledi vode za piti; podgane se radovolno najedó in napijejo; zatem pa za malo časa končati morajo, ker se jim goba v želodcu napne, znebiti pa se je ne morejo.

Jančar.

Nova postava za kramarstvo po hišah.

Preden je ta postava prišla na dan, so se slišale zlo navskriž misli; eni so se poganjali za to, da naj bo kramarstvo po hišah (hausiranje) pripušeno, ker se ljudem po kmetih s tem vstreže, da jim kramarji na dom blaga prinesó, — drugi so mislili, da je bolje, če se ta kramaritev prepové, ker je že sedaj tako skoraj v vsaki vasi kramar. tedaj pohišniga kramarenja treba ni, in ker se marsikaj goljufije po tem zgodi.

Mi smo bili vedno prvih misel, ker se zares ljudem po deželi večkrat vstreže, ako se jim blago na dom prinese, — kar pa goljufanje vtiče, se ne smé soditi, da bi vsi taki bili, če ta ali uni ni pošten, kar se tudi v velikih kramarijah včasih primeri.

Da se pa kramarstvo po hišah ne privoli vsakimu, je prav, in zato je nova postava, ktere važniši zapopadki so letí:

Brez dovoljenja ne smé nobeden po hišah kramariti.

Dovoljenje se smé dati le skoz in skoz poštenim domačim, ki niso bili zavolj kontrabanta nikdar v kakšni kazni, ki nimajo kakošne gerde očitne bolezni, in ki so že 30 let stari.

Dovoljenja dajejo cesarske kresije; vloží se pa prošnja pri cesarski kantonski (okrajni) gosposki tistiga kraja, kjer prošnik stanuje.

Komur se to kramarstvo dovoli, prejme spisano pravico (Hausirpass) v roke, ktera pa le za eno leto veljá; 3 mesce preden leto izteče, se mora prošnja za drugo leto ponoviti.

Če ima kdo lih pravico v rokah, mora vender v vsakim kraju, kamor pride, če je tam kakošna cesarska kantonska ali policijska gosposka svojo pravico od nje podpisati dati; v mestih in terjih, kjer take gosposke ni, pri magistratu ali županu.

Zadobljena pravica veljá za tisto deželo, za ktero je dana.

V tistih mestih in krajih, kjer je pahišno kramarstvo prepovedano, se pa tudi s to pravico ne sme kramariti.

Blago, s katerim se kramari, mora iz domačih fabrik in pa štempljano biti; tudi mora imeti skazek štacunarja, od kteriga ga je kupil.

Po hišah kramariti se pa ne sme z materialno in špecarijsko robo, ne s pijačami, ne s cukram, čokolado in z nobeno sladkarijo, ne z mazili in z nobenim zdravilom ne za človeka ne za živino, z nobenimi strupenimi rečmi, ne z zlatnino ne s srebernino, ne s cerkveno opravo, z nobenim oróđjem, ne z bukvami, pesmami, kolendri, s podobšinami, ne z lotrijskimi srečkami (lozi) in z nobeno tako rečjó, ktera spada v samoprodajstvo cesarsko.

Pahišni kramar mora svojo spisano pravico vedno pri sebi imeti, kodar potuje, in v mestih in terjih gosposki podpisati dajati.

Pahišni kramar (hausirar) sme saboj le toliko blaga imeti, da ga more samotež nositi, ne da bi ga na vozu okoli vozil ali ga z živino tovoril. Le takim, ki že več let z gosposkinim privoljenjem na to vižo kramarijo, in so se vseskozi v vsim pošteno obnašali, so pa zavolj kakošne po zdravniku veljavno spričane bolehnosti tako onemogli, da niso v stanu, blaga sami nositi, sme njih gosposka pomagača dovoliti.

V nekterih krajih, kjer revšina prebivavcov to nanese, se sme čez to postavo dovoliti, da smejo tudi moški in ženske, ki še niso 30 let, vendar pa popolnoma 24 let stari, za celo cesarstvo pahišno kramarenje dovoliti. Taki so (razun nekterih spodnjegaustrijskih, českich, tiroljskih in slovaških) v naših krajih: Kočevarji, Poljanci in Ribničanje, ki smejo z ostrigami, laškim oljem, rožiči, pomerančami, lemonami, dateljni, smokvami (figami), kostanjem, rajžem in takim blagam kakor dozda po svetu kramariti, ako dovoljenje k temu zadobé.

Kdor ima že zdaj pravico pahišniga kramarstva, naj se mu še dovoli dokler čas pravice izteče; toda se mora v vsim ravnati, kakor ta nova postava zapové; po tem se morajo pa za pridobitev nove pravice oglasiti.

Kdor se zoper to postavo pregreši, bo kaznovan po odločenih pravilih; na priliko: kdor kramari z blagam vunanjih dežel ali z domačim naštemplanim, bo kaznovan po colnih postavah in zgubi pravico kramarstva; — kdor kramari z blagam, ki ni pripušeno za pahišno kramarstvo, se kaznuje še z 5 do 25 fl. in z zgubo prepovedaniga blaga; vdrugič zasačenimu se vzame za vselej ta pravica; — kdor svojo pravico kakimu družimu da, jo zgubi sam, — kdor svoje pravice po postavi podpisovati ne da ali kdor kje drugod kramari, se kaznuje pervikrat z 2 do 5 fl., vdrugič s 5 do 10 fl., tretjič se mu vzame pravica; — kdor kramari s pomagačem in nima pravice, tak plača 10 fl. kazni; — kdor kramari z vozom ali s tovarno živino, zapade kazni od 20 do 50 fl. V zastavo plačila kazni se obderži blago. — Pritožba zatoženemu je odperta na višji gosposko po colnih postavah.

Slovanski popotnik.

Spisuje Fr. Cegnar.

* V Celovcu se bo ravno začela tiskati knjiga: „Keršanski mladeneč ali prijazni vodnik proti obljubljeni deželi“.

* Da bode toliko zaželeni „občni deržavljanski zakonik“ v slovenskem jeziku natisnjen, gré naj večja hvala marljivemu prizadevanju gosp. Cigale-ta, kterega ni strašilo mučno pregledovanje, popravljanje in predstavlanje, da je delo doveršil, in da doveršeno po vikšem dovoljenju slav. ministerstva pride v natís. Bodimo Slo-

venci posebno veseli o tacih novicah, po kterih zvemo, da nam pridejo potrebne knjige na dan, kakoršnih še nimamo in kterih zares pogrešamo. To je prava množitev slovstva našega.

* Opravništvo carsko-ruske akademije v Moskvi, ki bode 1855 stoletnico obhajalo, pripravlja k tej slovesnosti življenopise vsih slavnih mož, ki so na tej akademii učili, in povabi vse pisatelje, da mu v ti namen pomoči ne odtegnejo.

* Slavni francoski slavist Robert Ciprian je dal v časopis „Deux mondes“ znamenit spis o literaturi čvetero slovanskih narečij.

* Te dni je bil v Pragi zvoljen nov odbor bravega akademiškega društva. Zvoljeni so bili gospodje: dr. Purkyně, šolski svetovavec Wenzig, dr. Grünwald, prof. Jungmann, Vaněk, Lešetický, Škarda, Gregor, Auštecky, Mikyška.

Posebnost letošnje zime.

Ker sklenemo z današnjim listom letošnji tečaj „Novic“, zapišemo va-nj rastljine, ki so cvele o mili letošnji zimi dosihmal, da se v spominu ohrani ta izverstnost prihodnjim časom! Da do božiča in o božiču snega ni, ni ravno nič posebnega, — da pa je zima tako gorka, da cvetó še poletne in jesenske cvetlice, in da že tudi spomladanske so se obudile v cvetje, — da rudeče jagode tu in tam popolnoma zorijo, da celo rež marsikod v cvetje sili in drevje mlado perjiče poganja, — to so posebnosti, ktere ohraniti moramo v spominu prihodnjim časom. Cvetlice pa sestavimo, kakor so nam jih v rastljinostvju zvedeni možje naznanili v sledečem:

Iz Ljubljane 28. dec. Med prijetnimi hčerkami blage matere spomladi so nas razveselile dosihmal: trobentice ¹⁾, teloh ali kurice ²⁾, divji poper ³⁾, dišeče violice ⁴⁾, pljučno zeliše ⁵⁾, resica ⁶⁾ in več družih; — med poletnimi in jesenskimi: marjetice ⁷⁾, velike marjetice ⁸⁾, bradački ⁹⁾, usačna zelj ¹⁰⁾, rumeni ringelci ¹¹⁾, divji popelni ¹²⁾, štorčji gloj ¹³⁾, sivkasti petoperstnik ¹⁴⁾, kamnišice ¹⁵⁾, pokalčovje ¹⁶⁾, arman ¹⁷⁾, ranjel ¹⁸⁾, plavice ¹⁹⁾, ogeršica ²⁰⁾, rudeči kolenec ²¹⁾, torbice ²²⁾, regrat ²³⁾ in še več družih. A. Fleišman.

Iz Toplic na Dolenskim 19. dec. —f— Adventni čas nam h koncu gré, veseli Božič je pred durmi, in prijazno je gledati v rano jutro po hribih in dolinah brezštevilnih lučic, ki se dan za dnevom prot farnej cerkvi pomikajo, kamor pobožni ljud kupoma vré, deloma k zornicam deloma k spovednicam, si očistiti ranjeno vést in se lepo pripraviti za vredno praznovanje Zveličarjevega rojstva. Saj je pa tudi vreme za to, kakor nalašč. Nikomur ni treba prezebovati in mraza premirati, akoravno bi se po cele ure v božjej hiši pomudil. Tak voljne zime ne pomnimo. Snega še nismo vidili razun po daljnih snežnikih in na visocih kočevskih Gačah, ki se vselej perve pobelijo in poslednje sneženo odejo zgubé; pa tudi ondi komaj padel, že je zginil kakor kafa. Memo tega sim s. Lucije dan od nekega opravila domú gredé cvetlice tergal, od kakoršnih bi o sorej še sanjal ne bil. Bile so razun zimskih, ki nam jih mraz na oknja napiše, vsih letnih časov, spomladanske, poletne in jesenske. Naznanim jih, kolikor mi je mogoče bilo, jih v hitrici in brez pripravnih bukev spoznati in popisati. Bile so: marjetice ⁷⁾, torbice ²²⁾, trobentice ¹⁾, gluhe koprive ²⁴⁾, spomladanski petoperst-

¹⁾ Primula acaulis, ²⁾ helleborus niger, ³⁾ daphne mezereum, ⁴⁾ viola odorata, ⁵⁾ pulmonaria augustif., ⁶⁾ erica carnea, ⁷⁾ bellis perennis, ⁸⁾ diplopappus annuus, ⁹⁾ dianthus barbatus, ¹⁰⁾ mercurialis annua, ¹¹⁾ calendula off., ¹²⁾ malva sylv., ¹³⁾ erodium cicutarium, ¹⁴⁾ potentilla canesc., ¹⁵⁾ alyssum edentulum, ¹⁶⁾ lychnis dioica, ¹⁷⁾ achillea millef., ¹⁸⁾ anthyllis vulneraria, ¹⁹⁾ centaurea cyanus, ²⁰⁾ brassica campestris, ²¹⁾ sherardia arvens., ²²⁾ capsella bursa pastoris, ²³⁾ taraxacum off., ²⁴⁾ lamium